

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК НОВА ПАРАДИГМА РЕЗУЛЬТАТІВ ОСВІТИ

Груба Т. Л.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови та літератури
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Морожан Є. З.

*вчитель початкових класів Форголанської гімназії
Пийтерфолівської сільської ради Березівського району
Закарпатської області
с. Форголань, Закарпатська обл., Україна*

Реформування системи освіти в Україні, впровадження нових підходів до навчання, затвердження Державних стандартів, поява Концепції «Нова українська школа» змінюють результати навчання, орієнтують вчителів на формування ключових і предметних компетентностей. Так, на запровадження компетентнісного підходу націлює Концепція Нової української школи, в якій зазначається, що «знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці» [7, с. 10]/

Компетентнісний підхід, з огляду на його мету та завдання, не є новим явищем у світовій практиці. Сьогодні видається об'єктивно необхідним теоретично узагальнити нові аспекти психолого-педагогічних досліджень у контексті реалізації компетентнісного підходу до навчання української мови. Компетентнісний підхід переміщує, на думку науковців, акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в учнів старшої школи здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання та досвід у різних ситуаціях. Метою освіти стають не просто знання й уміння, а певні якості особистості, формування ключових компетентностей, які повинні підготувати учнів до подальшого «дорослого життя». У педагогічній науці та освіті

перехід до компетентнісного підходу, за одностайною думкою науковців і практиків, означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, розгляд цього результату з огляду на потреби суспільства, забезпечення спроможності випускника школи новим запитам ринку праці, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем [1; 2; ; 6].

До особливостей компетентнісного підходу у загальноосвітній школі можна віднести визначення компетентностей як кінцевого результату навчання та їх цілеспрямоване формування; перенесення акцентів із поінформованості суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем; оцінювання рівня сформованості компетенцій як результату навчального процесу; людиноцентрована спрямованість навчання; націленість підготовки на майбутнє працевлаштування випускників шкіл [5, с. 29].

Вивчення наукових студій українських та зарубіжних науковців слугує підставою для визначення основних чинників компетентнісно спрямованого навчання учнів, які сукупно сприяють підвищенню якості підготовки здобувачів освіти в українських освітніх закладах відповідно до рівня світових стандартів. З огляду на це упровадження компетентнісного підходу в освітній процес сучасної школи зумовлює:

- чітке визначення категорій «компетентність» і «компетенція», їхньої структури та змісту;
- уточнення загальних, ключових і предметних компетентностей відповідно до Державних стандартів ; їхнє впровадження в нормативні документи педагогічної освіти;
- переорієнтацію освіти від парадигми викладання (передавання інформації) до парадигми навчання (формування компетентностей і компетенцій);
- розроблення технологій формування кожної компетентності й компетенції;
- проектування та впровадження стандартів освіти нового покоління, що забезпечать прозорість та співвідносність із європейськими освітніми системами; оновлення освітньої політики загалом;
- оновлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу;
- побудову кожної програми навчання відповідно до компетентнісної моделі;

- застосування інноваційних технологій навчання, інтерактивних форм роботи;
- оновлення системи принципів, методів, прийомів навчання, виховання й розвитку особистості й фахівця;
- добір змісту кожної навчальної дисципліни відповідно до визначеного результату навчання;
- установлення рівня і показників сформованості компетентностей на кожному етапі навчання й їх фіксація в програмах;
- розроблення чіткої системи контролю й корекції процесу формування компетентностей учнів на всіх етапах навчання.

У площині розгорнутого наукового пошуку особливе зацікавлення викликає положеннями науковців про те, що в процесі реалізації компетентнісного підходу набуваються знання, формуються вміння й навички, спрямовані на вдосконалення ключових і предметних компетентностей особистості (Л. Мамчур, Н. Остапенко, М. Пентилюк, О. Пометун, О. Семенов).

З позиції сучасних дослідників, компетентнісний підхід спрямований на формування особистісних якостей, організаторських здібностей, умінь приймати рішення і брати на себе відповідальність, володіння необхідними комунікативними якостями, здатності оцінювати соціальні процеси, визначати місце й роль у них своєї діяльності, знаходити шляхи її вдосконалення. На думку науковців, суть компетентнісного підходу до навчання полягає в тому, що «учні працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду рішення реальних завдань, вчаться і розвивають здібності адаптуватися до будь-якої незвичної ситуації і знаходити раціональні рішення» [6]. За такої умови змінюється й модель поведінки учня – від пасивного засвоєння знань до дослідницької, активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Складно не погодитися з Н. Голуб'яка вважає, що компетентнісний підхід конкретизується передусім такими положеннями:

- основне призначення освіти – це розвиток в особистості здатності самостійно розв'язувати проблеми в різних сферах і видах діяльності; набуття й використання соціального досвіду;
- зміст освіти є дидактично адаптованим соціальним досвідом розв'язання різноманітних проблем;
- специфіка організації освітнього процесу полягає у створенні умов для формування в особистості досвіду самостійного розв'язання проблем, закладених у змісті освіти;

– оцінювання освітніх результатів базується на аналізі рівнів освіченості, досягнутих особистістю на певному етапі навчання [3, с. 28].

Це підхід, за якого результати освіти стають значущими і поза її системою. Шляхом узагальнення широкого спектра наукових студій доведено, що компетентнісний підхід у всіх сенсах і аспектах найбільш глибоко відображає модернізаційні процеси, що нині мають місце в усіх країнах Європи: гарантує високий рівень і результативність підготовки спеціаліста [5]; сприяє оновленню змісту освіти [1]; посилює практичну орієнтацію освіти, вийшовши за рамки обмежень «зунівського» освітнього простору [3]; забезпечує спроможність випускника загальноосвітньої школи відповідати новим запитам ринку [4; 29]; орієнтує на побудову навчального процесу відповідно до очікуваного чи бажаного результату освіти [6].

Отже, в наслідок спостереження за освітніми реаліями й осмислення практико орієнтованих досліджень з'ясовано, що компетентнісний підхід є методологічним підґрунтям нової парадигми результатів навчання, що формується в системі сучасної освіти України й зумовлює оновлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, розроблення змісту програм навчальних дисциплін відповідно до компетентнісної моделі з виокремленням предметних і ключових компетентностей, а також посиленням практичного компонента в мовній освіті; створення інтегрованих навчальних курсів, засвоєння яких сприяє формуванню у здобувачів освіти різних видів компетентностей.

Література:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. К. : «К.І.С.». 2004. С. 45–51.
2. Бондар С. П. Компетентнісна спрямованість змісту і структури навчального предмета в умовах фундаментальної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*. Вип. 20. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова .2012. С. 10–23.
3. Голуб Н. До проблеми предметної компетентності з української мови в закладах загальної середньої освіти. URL: http://nbuv.gov.ua/710546_Golub_Do_problemi_predmetnoyi_kompetentnosti.pdf

4. Горошкіна О. Роль шкільного підручника в реалізації компетентнісного підходу до навчання української мови учнів ліцею. *Українська мова і література в школі*. 2018. № 3. С. 22–26.
5. Караман С., Горошкіна О., Караман О., Попова Л. Формування ключових компетентностей учнів засобами підручника «Українська мова». *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 6. С. 22–29.
6. Компетентнісний підхід до навчання української мови в основній школі (матеріали круглого столу). *Українська мова і література в школі*. 2012. № 4. С. 51–64.
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>